

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію **Шен І**
«Камерно-вокальна творчість
європейських композиторів ХІХ ст.:
жанрова типологія та виконавська інтерпретація»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

Сучасне музикознавство дедалі активніше звертається до комплексного вивчення камерно-вокального мистецтва як самостійної сфери композиторської та виконавської творчості. Якщо протягом тривалого часу дослідницька увага була зосереджена переважно на оперному жанрі, то нині очевидною стає необхідність переосмислення камерно-вокальної спадщини як важливої складової європейської музичної культури. Особливого значення набуває аналіз камерно-вокальних жанрів ХІХ століття, що стали своєрідною лабораторією формування індивідуального композиторського стилю, виконавських принципів та художньої естетики романтизму.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Шен І є своєчасним і актуальним. Шен І звертається до проблеми, яка ще не отримала комплексного висвітлення у вітчизняному музикознавстві, – жанрової типології камерно-вокальної творчості європейських композиторів ХІХ століття у взаємозв'язку з особливостями сучасної виконавської інтерпретації. Важливим є те, що предметом дослідження стає не лише композиторська творчість провідних представників італійської вокальної школи, а й мистецький доробок жінок-композиторок, який тривалий час залишався поза належною увагою музикознавців.

Актуальність теми визначається також її виконавською спрямованістю. Дисертантка розглядає камерно-вокальні жанри не лише як історичне явище, а як живу частину сучасної концертної та педагогічної практики, пропонуючи їх осмислення крізь призму інтерпретології, жанрово-стильового аналізу та сучасного вокального виконавства. Такий підхід

значно розширює традиційні межі історико-музикознавчих досліджень і надає роботі практичної цінності для професійної підготовки співаків.

Безсумнівною перевагою дисертації є міждисциплінарний характер дослідження, у якому поєднуються історико-культурний, жанрово-стильовий, виконавський, інтерпретологічний та гендерний підходи. Завдяки цьому дослідниці вдалося сформулювати цілісну концепцію розвитку камерно-вокального мистецтва XIX століття та запропонувати власне бачення закономірностей його функціонування в історичному й сучасному художньому просторі.

Тема дисертації відповідає сучасним тенденціям розвитку українського музикознавства, орієнтованого на поглиблене дослідження виконавських процесів, проблем художньої інтерпретації та міждисциплінарного осмислення музичного мистецтва.

Наукові положення дисертації характеризуються належним рівнем обґрунтованості та логічної послідовності. Авторкою чітко визначено мету дослідження, сформульовано комплекс взаємопов'язаних завдань, об'єкт, предмет та методологічні засади роботи.

Методологічна база дослідження є достатньо репрезентативною та відповідає поставленим завданням. Застосування історичного, жанрово-стильового, порівняльного, феноменологічного, інтерпретологічного та гендерного підходів забезпечило комплексне висвітлення предмета дослідження та дозволило розглядати камерно-вокальне мистецтво як багатовимірне художнє явище.

Наукова новизна дисертації не викликає сумнівів і полягає насамперед у комплексному дослідженні камерно-вокальної творчості європейських композиторів XIX століття як цілісного історико-культурного та виконавського феномена.

До найбільш вагомих результатів дисертації слід віднести:

- обґрунтування феномена камерності як самостійної художньої парадигми композиторської та виконавської творчості;

- розроблення авторської типології камерно-вокальних жанрів у творчості італійських композиторів та жінок-композиторок XIX століття;
- визначення виконавських моделей камерності, що дозволяють розглядати камерно-вокальне виконавство як окрему художню систему;
- поглиблення гендерно-інтерпретативного підходу до аналізу творчості жінок-композиторок;
- розвиток понять «композиторська поетика», «виконавська поетика», «виконавська стратегія» стосовно камерно-вокального мистецтва.

Теоретичне підґрунтя дисертації складають праці українських і зарубіжних музикознавців, присвячені історії вокального мистецтва, теорії жанру, проблемам виконавської інтерпретації, *bel canto*, гендерним дослідженням та інтерпретології. Використання широкого кола джерел свідчить про високий рівень наукової підготовки дисертантки та її здатність працювати з різномовною науковою літературою.

Структура дисертації є логічною та повністю відповідає поставленій меті дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі аргументовано обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено методологічні засади, сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ **«Камерно-вокальні жанри XIX століття як історико-культурний та виконавський феномен»** має теоретико-методологічний характер. У ньому Шен І простежує історичний розвиток камерно-вокальних жанрів, аналізує процес формування арії, аріозо, арієти, канцони, баркароли, романсу та інших малих вокальних форм, а також розглядає камерність як специфічну художньо-виконавську модель.

Особливої уваги заслуговує прагнення авторки не обмежуватися описом історичних фактів, а розглядати камерність як особливий тип художнього мислення, що визначає як композиторську творчість, так і

сучасну виконавську практику. Саме ця концептуальна позиція стає методологічною основою всього подальшого дослідження.

Другий розділ дисертації **«Камерно-вокальна творчість італійських оперних композиторів ХІХ ст.: жанрово-стильовий та виконавський аналіз»** є центральною частиною дослідження, у якій Шен Ї переходить від загальнотеоретичних положень до безпосереднього аналізу композиторської творчості та виконавської практики.

Безперечною перевагою цього розділу є поєднання історико-стильового, музично-аналітичного та виконавського підходів. Дисертантка не обмежується традиційним описом музичних творів, а прагне розкрити закономірності розвитку камерно-вокального стилю через особливості музичної драматургії, вокальної техніки, взаємодії соліста й фортепіано, а також через специфіку сучасної виконавської інтерпретації.

Особливу увагу приділено творчості Джоаккіно Россіні. Дисертантка переконливо демонструє, що камерно-вокальні твори композитора є самостійною художньою сферою, яка лише частково пов'язана з його оперною спадщиною. Водночас слушно підкреслюється збереження характерних рис *bel canto*, широкої кантилени, пластичності вокальної лінії та драматургічної завершеності музичної форми.

Цікавими є спостереження щодо камерно-вокальної творчості Вінченцо Белліні. Шен Ї переконливо показує, що саме у малих вокальних жанрах найбільш концентровано виявляються характерні ознаки його індивідуального стилю — виняткова мелодична виразність, психологічна глибина, органічне поєднання поетичного слова й музичної інтонації. Особливу увагу заслуговує аналіз виконавських труднощів цих творів, які потребують від співака високої культури *legato*, природності фразування, досконалого володіння динамічними відтінками та художньою нюансировкою.

Важливим є аналіз камерної спадщини Гаetano Доницетті та Саверіо Меркаданте. Авторка простежує своєрідність їхнього композиторського

мислення, визначає характерні стильові ознаки камерно-вокальних творів, виявляє взаємодію камерного й оперного начал, що дозволяє розглядати ці композиції як особливий тип художнього висловлювання.

Заслугує позитивної оцінки прагнення дисертантки здійснювати виконавський аналіз не ізольовано від музичного тексту, а в контексті сучасної концертної практики. До аналізу залучено значну кількість інтерпретацій відомих співаків різних національних вокальних шкіл, що значно підсилює практичну спрямованість роботи.

Вагомим результатом другого розділу є запропонована авторкою виконавська модель «театралізованої камерності» (стр. 174 дисертації), яка узагальнює характерні риси камерно-вокальної творчості італійських композиторів першої половини XIX століття. Запропонована концепція має науковий інтерес і може бути використана у подальших дослідженнях проблем камерного вокального виконавства.

Третій розділ **«Жіноча композиторська творчість у просторі камерно-вокальної культури XIX століття: стиль, поетика, виконавські стратегії»** є найбільш оригінальною частиною дисертації та містить результати самостійних наукових пошуків Шен І.

Позитивно слід оцінити прагнення дисертантки розглянути творчість жінок-композиторок не лише як історико-культурне явище, а як самодостатній напрям розвитку європейської камерно-вокальної культури. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям музикознавства й суттєво розширює традиційні уявлення про музичне мистецтво романтизму.

Викликає схвалення те, що дослідження охоплює творчість Ізабелли Кольбран, Марії Малібран, Фанні Мендельсон-Гензель, Клари Вік-Шуман, Поліни Віардо, Жозефіни Ланг, Луїзи Райхардт, Августи Голмес, Сесіль Шамінад та інших мисткинь. Така широта охоплення матеріалу дозволила дисертантці здійснити порівняльний аналіз різних композиторських моделей та простежити еволюцію камерно-вокальної естетики впродовж XIX століття.

Особливої уваги заслуговує аналіз творчості Поліни Віардо, який демонструє високий рівень професійної підготовки Шен Ї саме як дослідниці вокального виконавства. Авторка переконливо доводить, що синтез традицій *bel canto* із камерною психологічною лірикою визначає своєрідність композиторської та виконавської поетики мисткині.

Вдалим видається звернення до гендерного підходу, який не перетворюється на самоціль, а органічно поєднується із музикознавчим аналізом. Гендерний аспект використовується як додатковий інструмент для глибшого розуміння специфіки творчого мислення жінок-композиторок, їхніх художніх стратегій та виконавської естетики.

Науково вагомою є запропонована дисертанткою характеристика «жіночого *Lied*» як окремої художньої системи європейського романтизму. Висновки щодо специфіки виконавської інтерпретації цих творів відзначаються логічністю, аргументованістю та практичною значущістю.

Позитивної оцінки заслуговує також підрозділ, присвячений видатним жінкам-вокалісткам XIX століття. У ньому переконливо показано їхній внесок у розвиток вокальної педагогіки, концертного виконавства та формування традицій академічного співу. Таким чином, авторці вдалося розглянути проблему не лише з позицій композиторської творчості, а й у ширшому культурно-виконавському контексті.

У цілому другий і третій розділи дисертації свідчать про високий рівень професійної підготовки здобувачки, її вміння поєднувати історико-музикознавчий аналіз із сучасною виконавською проблематикою, а також самостійно формулювати наукові узагальнення й концептуальні висновки.

Отримані результати мають як теоретичне, так і практичне значення. Практична цінність роботи визначається також широким використанням конкретного виконавського матеріалу, що робить результати дослідження безпосередньо придатними для сучасної концертної та педагогічної практики.

Основні положення дисертації пройшли належну апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а результати дослідження достатньою мірою висвітлені у фахових наукових публікаціях, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Водночас, високо оцінюючи науковий рівень дисертаційного дослідження, його актуальність, теоретичну значущість і практичну цінність, доцільно висловити одне зауваження та поставити запитання, що мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Значний інтерес становить розроблена авторкою система виконавських моделей камерно-вокального мистецтва. Проте результати дослідження могли б бути узагальнені у вигляді методичних рекомендацій щодо їх практичного застосування у сучасній системі професійної підготовки академічних співаків. Таке узагальнення посилило б прикладне значення дисертаційної роботи та розширило можливості використання її результатів у вокально-педагогічній практиці.

У зв'язку з викладеним постає запитання: *Ви приділяєте значну увагу виконавським моделям камерно-вокального мистецтва. Які результати проведеного дослідження, на Вашу думку, можуть бути безпосередньо використані у сучасній системі професійної підготовки академічних співаків і які методичні рекомендації Ви вважаєте найбільш перспективними для вокальної педагогіки?*

Наведені зауваження та запитання мають лише рекомендаційний характер, не применшують наукової новизни, теоретичної та практичної цінності дисертаційного дослідження і можуть розглядатися як перспективні напрями подальших наукових розвідок.

Дисертація Шен І «Камерно-вокальна творчість європейських композиторів XIX століття: жанрова типологія та виконавська інтерпретація» є завершеним, самостійним, цілісним науковим

дослідженням, виконаним на високому теоретичному та методологічному рівнях; характеризується логічністю побудови, достатньою аргументованістю наукових положень, коректністю використання сучасного наукового апарату, ґрунтовною джерельною базою та належним рівнем практичної апробації результатів дослідження.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації є достовірними, науково обґрунтованими та мають істотне значення для розвитку сучасного музикознавства, теорії та практики камерно-вокального виконавства.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням отриманих результатів дисертація **«Камерно-вокальна творчість європейських композиторів XIX століття: жанрова типологія та виконавська інтерпретація»** повністю відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її авторка **Шен І** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент
кафедри хорового диригування та академічного співу
Харківської державної академії культури

Гіголаєва-Юрченко В. О.